

Slučaj Generalštab – bezbednosni harakiri Republike Srbije

(Bezbednosna analiza, ne politički komentar)

Vest o odustajanju Žerara Kušnera od projekta na lokaciji Generalštaba snažno je odjeknula u javnosti. Iako sam u međuvremenu pokušao da što pre napišem svoju analizu i viziju potencijalnih posledica tog projekta, gospodin Kušner me je preduhitrio. Ipak, smatram da ovaj tekst mora da bude objavljen. Zlu ne trebalo. Ne kao reakcija na dnevnu vest, već kao upozorenje za slučaj da se pomenuti investitor ili neki drugi strani akter predomisli, a prethodna ili neka buduća vlast nastavi sa istom ili sličnom idejom.

U ovom tekstu polazimo od pretpostavke da se projekat nastavlja, bilo pod vođstvom američkog kapitala ili bilo kog drugog stranog investitora.

U javnosti se već danima vode rasprave o istorijskoj vrednosti zgrade Generalštaba, njenom rušenju, statusu kulturnog dobra, navodnim falsifikatima, korupciji, pa čak i o tezama da bi ceo projekat mogao da doprinese popravljaju odnosa Srbije i Sjedinjenih Američkih Država. Ovaj tekst se svesno ne bavi nijednom od tih tema. One pripadaju domenu politike, kulture, istorije i dnevno-političkih polemika.

Ovo je isključivo analiza iz ugla bezbednosti.

Namenjena je i široj javnosti i stručnoj zajednici, ali pre svega onima koji danas ili sutra budu donosili odluke. Njen cilj je jednostavan: da ukaže na ozbiljne, dugoročne i često potcenjene rizike po nacionalnu bezbednost Republike Srbije, ukoliko se dozvoli da se u neposrednoj blizini ključnih državnih institucija izgradi masivan komercijalni objekat pod kontrolom stranog investitora.

Na toj lokaciji planirana je izgradnja hotela i trgovačkog prostora. Sam projekat, posmatran izolovano, ne mora biti sporan. Problem nije hotel. Problem nije ni trgovinski sadržaj. Problem je isključivo mesto na kojem se takav objekat gradi.

Parcela Generalštaba nalazi se u jednom od najosetljivijih bezbednosnih perimetara u Srbiji, ali i u širem regionu. Na manje od osamdeset metara nalazi se Vlada Republike Srbije i Ministarstvo spoljnih poslova. Ministarstvo finansija i Ministarstvo odbrane udaljeni su svega stotinak metara. U Nemanjinoj ulici, na oko dvesta metara, smešteni su Ministarstvo pravde i još desetak drugih resora. Narodna banka Srbije nalazi se na oko trista pedeset metara, Predsedništvo Republike Srbije na oko pet stotina, dok je Dom Narodne skupštine udaljen nešto više od šest stotina metara.

U svakom ozbiljnom bezbednosnom standardu, bilo da govorimo o NATO-u, Evropskoj uniji ili Ruskoj Federaciji, ovakva prostorna blizina smatra se kao crvena zona. To je prostor u kojem se ne dozvoljava izgradnja objekata koji nisu pod potpunom i neposrednom kontrolom nacionalnih bezbednosnih struktura.

Savremene obaveštajne tehnologije razvijaju se eksponencijalno. Uređaji postaju sve manji fizički, precizniji i efikasniji, a metode prikupljanja podataka sve diskretnije. Upravo zbog toga objekti koji se nalaze u neposrednoj blizini centara državne moći imaju izuzetnu vrednost za

signalno obaveštajno prikupljanje. To nije pretpostavka niti teorija zavere, već dokazana i široko rasprostranjena praksa.

Sjedinjene Američke Države decenijama sprovode obaveštajno prikupljanje ne samo prema protivnicima, već i prema sopstvenim saveznicima. Isto važi i za druge velike sile. Srbija u tom pogledu ne bi bila izuzetak. Razlika je samo u tome što bi se u ovom slučaju takva aktivnost odvijala, neprekidno i u samom centru Beograda.

Francuska je možda najilustrativniji primer. Iako raspolaže znatno snažnijim bezbednosnim i kontraobaveštajnim kapacitetima od Srbije, nije uspela da zaštiti ni sopstvene predsednike. Dokumenta objavljena putem WikiLeaks, a preneti u francuskim medijima Mediapart i Libération, pokazala su da je u periodu od 2005. do 2013. godine specijalna jedinica SCS, zajednička operacija CIA i NSA, prisluškivala Žaka Širaka, Nikolu Sarkozija i Fransoa Olanda. Ta jedinica bila je fizički smeštena na krovu američke ambasade u Parizu, kamuflirana najlonom sa odštampanim lažnim prozorima.

Saveznik je, dakle, prisluškivao saveznika na najvišem državnom nivou. Francuska nikada nije otvorila punu istragu, ne zato što dokazi nisu postojali, već zato što bi posledice takve istrage bile ozbiljan diplomatski i bezbednosni potres. Ako se to dogodilo Francuskoj, članici NATO-a, nuklearnoj sili i državi sa jednim od najrazvijenijih obaveštajnih aparata u Evropi, postavlja se logično pitanje šta onda može da očekuje Srbija.

Slična zabrinutost postoji i u vezi sa Ruskim duhovnim i kulturnim centrom u Parizu, koji se nalazi manje od sto metara od Palace Alma, gde žive članovi predsedničkog kabineta i vrhovne komande francuske vojske. Godinama se u francuskim bezbednosnim krugovima spekuliše o prislušnim uređajima ispod kupola tog kompleksa. Ta zabrinutost nije tajna i niko je ozbiljno ne osporava.

Primeri prisluškivanja među saveznicima su brojni i dobro dokumentovani. Nemačka, Velika Britanija, Izrael, Turska i same Sjedinjene Države učestvovala su u operacijama koje su obuhvatale i najbliže partnere. Zaključak je jasan: u savremenim međunarodnim odnosima prisluškivanje saveznika nije izuzetak, već standard.

U takvom kontekstu, rizici za Srbiju su višeslojni. Najverovatniji scenario podrazumeva diskretno postavljanje opreme za signalno obaveštajno prikupljanje, uključujući antene, senzore i uređaje za hvatanje radio-frekventnih signala iz okolnih institucija. Najgori scenario uključuje punu integraciju takvog objekta u šire obaveštajne sisteme velikih sila, sa razmenom prikupljenih podataka. Čak i u najoptimističnijoj varijanti, u kojoj se nikakva oprema ne postavi, sama zgrada predstavlja trajnu fizičku i komunikacionu ranjivost.

Poseban problem jeste realan kapacitet Republike Srbije da se sa takvim rizicima nosi. Upitno je da li Srbija ima finansijska, tehnička, institucionalna sredstva da efikasno nadzire ili kontroliše sofisticiranu obaveštajnu infrastrukturu velikih sila. Čak i uz značajno unapređenje tih kapaciteta u budućnosti, tehnološki jaz u odnosu na Sjedinjene Države, Kinu, Rusiju ili velike evropske službe ostaje nepremostiv.

Zbog toga je neophodno preispitati odluku o ustupanju parcele Generalštaba isključivo iz bezbednosnih razloga. Potrebna je nezavisna i sveobuhvatna bezbednosna analiza lokacije, uz učešće domaćih službi i stručnjaka za komunikacione tehnologije. Neophodno je

uspostaviti stroge urbanističke i sigurnosne standarde i zadržati princip opreza prema stranim objektima u neposrednoj blizini ključnih državnih institucija. To nije pitanje neprijateljstva, već osnovne odgovornosti, kakvu primenjuju i Francuska, i Nemačka, i Japan, i Izrael.

Slučaj Generalštab nije samo urbanistički, politički, kulturni niti diplomatski problem. Ovo je nacionalno-bezbednosno pitanje. Ne postoji nijedna ozbiljna država koja bi dozvolila da se na osamdeset metara od njenog ministarstva spoljnih poslova ili vlade gradi objekat koji nije pod punom kontrolom države.

Sjedinjene Države su dokazano prisluškivale predsednike Francuske. Rusija je izazvala ozbiljnu zabrinutost u Parizu. NATO saveznici su međusobno prisluškivali komunikacije. To nije teorija zavere. To je realnost sveta u kojem živimo.

U takvom svetu, predaja Generalštaba putem *lex specialis*-a predstavlja jedan od najvećih bezbednosnih rizika sa kojima bi se Srbija mogla suočiti u narednim decenijama, jer ovakav projekat dugoročno može ugroziti suverenitet, bezbednost i informacione temelje Republike Srbije.

